

ТРАНСПЛАНТАЦІЙНІ ПРАВОВІДНОСИН ЯК ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА ЕТАПИ

ТАРАСЮК Інна Олександрівна - аспірантка кафедри цивільно-правової політики, права інтелектуальної власності та інновацій Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ORCID: 0009-0009-9412-8163

e-mail: tarasiuk_inna@ukr.net

УДК 347.122

DOI 10.32782/LAW.UA.2023.4.34

Стаття присвячена детальному дослідженню трансплантаційних правовідносин як цивільно-правової категорії. Здійснено спробу формулювання дефініції трансплантаційних правовідносин на підставі встановлених характерних ознак. Визначено, що трансплантаційні правовідносини є правовими, адже регламентуються законодавством. Такі відносини наділені ознаками цивільних правовідносин і належать до сфери регулювання цивільним правом, адже складаються з приводу матеріальних та нематеріальних благ, мають власні підстави виникнення та припинення і наділені специфічним суб'єктним складом. Зазначено, що найважливішою ознакою трансплантаційних правовідносин є те, що вони зосереджені на власне процесі трансплантації. Досліджено етапи трансплантаційних правовідносин, визначено 8 етапів: встановлення правильного діагнозу та необхідності застосування такого методу лікування як трансплантація; проведення необхідних аналізів для визначення генної суміжності реципієнта з іншими особами; пошук донора для реципієнта; надання згоди на донорство; медичне обстеження та вилучення матеріалу у донора; переміщення анатомічних матеріалів після вилучення для проведення трансплантації; безпосередньо трансплантація; та післяопераційний період. Проаналізовано вказані етапи, їх специфіка та умови виникнення і припинення. Вивчено можливість уникнення певних вказаних етапів і неможливість проведення оперативного втручання без наявності конкретних етапів. Зазначено, що трансплантаційні правовідносини можуть

припинитися на будь-якому етапі, у випадку смерті реципієнта. Вказано на необхідність дотримання основоположних прав людини та унеможливлення завдання неправої шкоди учасникам трансплантаційних правовідносин на усіх досліджених етапах трансплантаційних правовідносин.

Ключові слова: гемопоетичні стовбурові клітини, донор, реципієнт, донорство, послуги, трансплантація, цивільні правовідносини, цивільно-правовий договір, договір, медичне право.

Постановка проблеми

Трансплантація органів і тканин людини є складною, інноваційною і важливою медичною процедурою, яка дозволяє людям, які страждають від тяжких захворювань, відновити здоров'я або продовжити життя. Однак, трансплантація як процедура також є непростим юридичним питанням, яке пов'язане з такими проблемами, як: право на життя і здоров'я людини, право власності та право на недоторканність особистого життя. Трансплантація органів і тканин людини є втручанням у фізичну та моральну недоторканність людини, тому вона повинна здійснюватися з дотриманням права на життя і здоров'я людини. Ці проблеми вимагають комплексного вирішення, яке повинно враховувати як медичні, так і юридичні аспекти трансплантації. Кожна людина має право на особисту недоторканність, неможливість здійснення медичного втручання без її згоди, а також на заборону розголошення певних відомостей, що порушує її права.

Водночас, людина вправі обирати запропоновані методи лікування, ґрунтовані на медичних висновках та поставлених діагнозах. Варто зазначити, що не завжди у зв'язку зі складним перебігом хвороби або невітшним діагнозом особа має інший вибір методу лікування, крім оперативного втручання. Існують захворювання для яких лише процедури трансплантації гемопоетичних клітин буде єдиним виходом. Наприклад, якщо йде мова про рак у дитини або про серповидноклітинну анемію [1]. Весь процес, пов'язаний із підготовкою, проведенням та доглядом після такого оперативного втручання може призвести до розкриття конфіденційної інформації про людину, тому він повинен здійснюватися з дотриманням основоположних прав людини, зокрема, особистих немайнових прав. Водночас, у законодавстві вибірково регламентовані окремі етапи трансплантаційного процесу. Проте залишається недослідженим питання трансплантаційних правовідносин, його поняття та ознак, адже власне трансплантація – це лише оперативне втручання, яке потребує додаткових кроків як до, так і після нього. Такі обставити спонукають розібратися чому трансплантаційні правовідносини врегульовані цивільним правом та які етапи розкривають.

Стан дослідження проблеми

Питання визначення трансплантаційних правовідносин як цивільних правовідносин є новим і малодослідженим. Аналіз правової доктрини проблематики, пов'язаної із вивченням трансплантаційних правовідносин, дає можливість стверджувати, що останні дослідження і публікації [5; 7] у цій сфері є фрагментарними та зачіпляють лише окремі питання, що унеможлиблює формування цілісної картини у контексті нашого дослідження.

Метою статті є визначення ключових ознак трансплантаційних правовідносин, формулювання їх поняття, та дослідження основних етапів, які втілюють процес трансплантації.

Наукова новизна дослідження полягає у формуванні дефініції трансплантаційних

правовідносин з огляду на їх ознаки, що включає їх приналежність до сфери цивільного права. Також важливим внеском у правову доктрину буде дослідження етапів трансплантаційних правовідносин та встановлення їх сутності і значення.

Виклад основного матеріалу

Для правильного розуміння поняття трансплантаційні правовідносини та визначення його елементів необхідно сформулювати їх дефініцію. Існують два підходи для встановлення визначень певних категорій: це побудова поняття виходячи з ознак або виділення характеристик із поняття.

У нашому випадку, для повноти сприйняття досліджуваних правовідносин, варто спочатку вивчити та перелічити їх ознаки і на цьому підґрунті сформулювати відповідну дефініцію трансплантаційних правовідносин.

Першою і найважливішою ознакою є те, що такі відносини є правовими і врегульовані законодавством. На це вказує друге слово у словосполученні «трансплантаційні правовідносини», яке дає чітко зрозуміти, що діяльність, пов'язана із трансплантацією певним чином упорядкована за допомогою права та різноманітних правових засобів для безпечного та, водночас, захищеного здійснення такої діяльності.

Відтак, згідно з усталеною теорією права правовідносини можна визначити як суспільні відносини, які є юридичним виразом фактичних суспільних відносин, де одна сторона на основі правових норм вимагає від іншої сторони виконання певних дій або утримання від них, а інша сторона повинна виконати ці вимоги, що охороняються державою [2, с. 335]. У цьому контексті фактичними суспільними відносинами є саме трансплантація, а також супровідні процеси для організації і контролю за процесом трансплантації.

Таким чином, наступною ознакою вказаних правовідносин є те, що вони здійснюються щодо трансплантації. Тому, для розкриття слова «трансплантаційні» у досліджуваному словосполученні, необхідно визначити що таке безпосередньо трансплантація, зокрема, гемопоетичних стовбурових клітин.

У Законі України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини» (далі – Закон) закріплено, що трансплантація – це спеціальний метод лікування, що полягає в пересадці анатомічного матеріалу людини від донора реципієнту і спрямований на відновлення здоров'я людини. Отже, сама по собі трансплантація – це власне оперативне втручання у людський організм [3]. Водночас, для реалізації цього методу лікування необхідно пройти довгий шлях, без якого не відбудеться трансплантація. І цей обов'язковий шлях поділений на певні етапи, які підлягають правовому регулюванню та є незмінними елементами трансплантаційних правовідносин.

Таким чином, можна зробити проміжний висновок про те, що трансплантаційні правовідносини включають у собі *всі необхідні дії, які необхідно вчинити, щоб власне трансплантація відбулася, а особа-реципієнт також отримала і післяопераційний догляд.*

Наступною ознакою варто вказати приналежність трансплантаційних правовідносин до сфери регулювання цивільного права. Це означає, що вони є *цивільними правовідносинами*, з огляду на наступне.

Цивільне правовідношення – це правовідношення врегульоване нормами цивільного права. Цивільні правовідносини, враховуючи нові підходи, визначені положеннями ЦК України та інших актів цивільного законодавства, є результатом втілення в правову форму конкретних суспільних відносин не тільки завдяки реалізації норми права, але й (додатково) відповідного комплексу ненормативних регуляторів [4, с. 285].

Беручи до уваги аспекти, що є характерними для цивільних правовідносин, можна віділити наступні особливості цивільно-правових відносин:

- вони є різновидом лише тих суспільних правовідносин, які відповідають вимогам предмету та методу цивільного права; – предметом цивільного права є майнові та особисті немайнові відносини, тобто «цивільні відносини», засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників; – учасниками цивільних правовідносин може бути широке коло суб'єктів; – суб'єктивні права та юридичні обов'язки

суб'єктів цивільних правовідносин врегульовані чи змодельовані нормами цивільного права; – вони мають широке коло об'єктів правовідносин; – ці відносини здебільшого мають диспозитивний характер і їх учасники можуть змінювати свої права та обов'язки та доповнювати їх; – стабільність цих відносин гарантується можливістю майнового впливу на порушників юридичних обов'язків на засадах комперсаторності; – при порушенні юридичного обов'язку захист прав і законних інтересів переважно здійснюється через позовну форму в судах.

Отже, якщо розглянути особливості цивільно-правових відносин, то варто зазначити, що трансплантаційні правовідносини, у свою чергу, відповідають предмету перших, а саме – особистих немайнових відносин.

Особисті немайнові відносини виникають з приводу немайнових благ, в яких виявляються виключно індивідуальні особливості особистості чи організації шляхом виявлення та оцінки їх моральних, інших соціальних якостей. До немайнових благ належить життя, здоров'я, честь і гідність, ділова репутація.

Трансплантаційні правовідносини – це суспільні відносини, які виникають між суб'єктами цивільного права з приводу забору, пересадки або зберігання донорських органів та тканин.

Трансплантаційні правовідносини є різновидом цивільно-правових відносин, оскільки вони виникають між суб'єктами цивільного права, їхнім предметом є донорські органи та тканини, а правовою підставою є, як правило, договір про трансплантацію органів та тканин [5, с. 115].

Водночас, серед ознак цивільних правовідносин є вказівка на те, що суб'єктивні права та юридичні обов'язки суб'єктів цивільних правовідносин врегульовані чи змодельовані нормами цивільного права. Щодо трансплантаційних правовідносин, то Цивільний кодекс України як основний акт цивільного законодавства містить як фундаментальні положення щодо захисту особистих немайнових правовідносин, загальні положення про договори, про відшкодування шкоди, так і окремі норми щодо права на життя (ст. 281 ЦК України), на охорону здоров'я (ст. 282 ЦК України) права на медичну допомо-

гу (ст. 284 ЦК України), право бути донором (ст. 290 ЦК України), право на інформацію (ст. 285 ЦК України) та таємницю про стан здоров'я (ст. 286 ЦК України), право на особисту недоторканність (ст. 289 ЦК України), та інші положення, які стосуються певної діяльності на конкретних етапах трансплантаційних правовідносин [6].

Варто також виділити певні, так би мовити, внутрішні ознаки трансплантаційних правовідносин, як от, те, що *досліджувані відносини мають свої підстави виникнення та припинення*, адже виникають і припиняються у зв'язку з діяльністю осіб, які безпосередньо беруть участь, супроводжують або контролюють процес трансплантації.

Разом з тим, трансплантаційні відносини мають *спеціальних суб'єктів*, які беруть участь, супроводжують або контролюють процес трансплантації. Суб'єктами трансплантаційних правовідносин можуть бути донори та реципієнти органів та тканин; медичні працівники, які здійснюють забір, пересадку або зберігання донорських органів та тканин. Малолітні діти, душевнохворі люди, які є суб'єктами права, не можуть бути суб'єктами правовідносин. Конкретний громадянин завжди є суб'єктом права, але не завжди є учасником правовідносин.

І, мабуть найголовніше, ознакою трансплантаційних правовідносин є те, що *вони зосереджені на власне процесі трансплантації*.

Отже, ознаки трансплантаційних правовідносин є такими: ці відносини є правовими; зосереджені на власне процесі трансплантації, підготовці до оперативного втручання та післяопераційному періоді; є цивільно-правовими; мають окремі підстави виникнення та припинення; мають спеціальний суб'єктний склад.

Таким чином, можна сформулювати визначення трансплантаційних правовідносин, ґрунтуючись на досліджених нами ознаках. *Трансплантаційні правовідносини* – це врегульовані нормами права цивільні відносини, що виникають і припиняються у зв'язку з діяльністю осіб, які безпосередньо беруть участь, супроводжують або контролюють процес трансплантації, підготовчий та післяопераційний період.

Далі, варто зазначити, що всі ці дії після виявлення захворювання у людини розподілені на **етапи**:

1. Встановлення правильного діагнозу та необхідності застосування такого методу лікування як трансплантація.

Перш за все, мова йде про повне медичне обстеження пацієнта для встановлення медичних показань до трансплантації гемопоетичних стовбурових клітин. Рішення про необхідність трансплантації гемопоетичних стовбурових клітин реципієнту приймається консилиумом лікарів закладу трансплантації та долучається до медичної документації реципієнта.

Чи можна вважати початком трансплантаційних правовідносин первинні обстеження та направлення лікаря, зокрема, онколога чи безпосередньо його діагноз про наявність певного захворювання, для лікування якого можливо знадобиться трансплантація, зокрема саме гемопоетичних стовбурових клітин? На нашу думку, ні. Адже як було зазначено вище, таке рішення приймається консилиумом лікарів і лише з цього моменту, коли воно буде оформлене згідно зі встановленого законом порядком.

Варто вказати також про те, що необхідно враховувати ситуації, коли рішення про те, що особі для лікування потрібно провести трансплантацію, та через певні ускладнення зі здоров'ям, така людина помирає. Відтак, перший етап вже відбувся – рішення прийняте, а тому померла особа вже вважалася учасником трансплантаційних правовідносин.

Такі випадки можуть відбутися на кожному етапі і, незважаючи на це, до моменту, поки особова справа реципієнта не буде закритою, будуть існувати трансплантаційні правовідносини.

2. Проведення необхідних аналізів для визначення генної суміжності реципієнта з іншими особами.

Мета трансплантаційних правовідносин – це забезпечення медичної допомоги реципієнтам, шляхом трансплантації їм суміжних органів та/або тканин, для чого проводяться необхідні лабораторні тестування на відповідність з багатьох критеріїв.

В Україні правові аспекти проведення необхідних аналізів для визначення генної суміжності реципієнта з іншими особами при трансплантації гемопоетичних стовбурових клітин людини регулюються Законом. Згідно з цим Законом, аналізи для визначення генної суміжності реципієнта з іншими особами проводяться в спеціалізованих лабораторіях, які мають відповідну ліцензію. Дослідження, проведені для визначення генної сумісності, є медичною таємницею і не підлягають розголошенню без згоди реципієнта або його законного представника. Аналізи для визначення генної суміжності можуть проводитися на основі таких біологічних матеріалів як: кров, кістковий мозок та ДНК [3].

Під час взяття вищевказаних матеріалів особа надає згоду на проведення таких тестів, а також на внесення даних у певну базу, що, згодом, допоможе під час пошуку донора. Крім того, реципієнт погоджується на надання доступу до своїх персональних даних, які не можуть бути розголошенні, у тому числі, разом із інформацією про стан здоров'я.

Також зазвичай на цьому етапі між реципієнтом та закладом охорони здоров'я підписується договір про трансплантацію, а саме – про оперативне втручання з готовим донорським матеріалом. Водночас, іншою правовою підставою трансплантаційних правовідносин є, як правило, договір про трансплантацію органів та тканин між донором та реципієнтом. Такі договори є цивільно-правовими [7, с.102]

3. Пошук донора для реципієнта.

Донорські матеріали для трансплантації гемопоетичних стовбурових клітин людини можуть бути отримані від: 1) випадкового донора – це людина, яка добровільно вирішила стати донором для конкретного реципієнта; 2) реєстрованого донора – це людина, яка добровільно дала свою згоду на участь у реєстрі донорів гемопоетичних стовбурових клітин людини; 3) родинного донора, тобто особи яка є родичом реципієнта і має повну сумісність для проведення трансплантації; 4) неродинного донора – це людина, яка не є родичом реципієнта, але має генетичну сумісність з ним. Пошук донора за допомогою реєстру донорів є найбільш поширеним спо-

собом пошуку донора для трансплантації гемопоетичних стовбурових клітин людини.

На цьому етапі відбувається або безпосередньо пошук у базах донорів, коли особа завчасно погодилася бути донором будь-кому, або шляхом підбору донора серед близьких та знайомих з дослідженням матеріалу на спорідність.

Варто зазначити, що в цьому випадку, може бути укладено договір про пошук донора зі спеціалізованими установами або банком донорів. В Україні таким є Благодійний фонд «Український реєстр донорів кісткового мозку»[8], хоча він повинен бути державним згідно законодавства на прикладі Ізраїлю.

4. Надання згоди на донорство.

Вказаний етап містить первинну форму, зокрема, надання згоди на донорство. У цьому контексті варто звернути увагу, що вказані правовідносини виникають не лише з моменту фіксації діагнозу, а також і тоді, коли певна особа висловить бажання бути донором [9]. Те саме стосується і формування та ведення реєстру потенційних донорів.

Коли донор надасть згоду на медичне обстеження та вилучення матеріалу, він також підписує договір про трансплантацію органів та тканин – це договір, за яким одна сторона (донор) передає свої органи або тканини іншій стороні (реципієнту) для подальшої пересадки.

5. Медичне обстеження та вилучення матеріалу у донора.

Медичне обстеження донора перед вилученням матеріалу для трансплантації гемопоетичних стовбурових клітин людини є важливим етапом, який дозволяє оцінити стан здоров'я донора і визначити, чи є він придатним для донорства. Метою медичного обстеження донора перед вилученням матеріалу для трансплантації гемопоетичних стовбурових клітин людини полягає в оцінці загального стану здоров'я донора, визначення наявності або відсутності протипоказань до донорства та виборі методу вилучення матеріалу для трансплантації. У разі, якщо результати медичного обстеження не виявляють протипоказань до донорства, то донор вважається придатним для донорства.

Якщо йде мова про правове регулювання вказаного етапу, то в цьому контексті осо-

бисті немайнові права особи, що погодилася бути донором, охороняються цивільним законодавством. Зокрема, щодо приватності, нерозголошення його результатів аналізів чи певних персональних даних, навіть якщо він не підійшов як донор або щодо охорони життя і здоров'я під час проведення необхідних процедур.

6. *Переміщення анатомічних матеріалів після вилучення для проведення трансплантації.* Існує у випадках, коли донор та реципієнт знаходяться у різній місцевості і не мають можливості бути одночасно при проведенні трансплантації з суб'єктивних або об'єктивних причин. В такому разі мова йде про переміщення анатомічних матеріалів, яка здійснюється компетентними особами або надання відповідних послуг відповідними суб'єктами. Щодо цього в Україні чинний Порядок перевезення анатомічних матеріалів людини в межах України, ввезення таких матеріалів на митну територію України та вивезення їх за межі митної території України [10].

7. *Трансплантація від донора до реципієнта.* Являє собою процес безпосереднього хірургічного втручання з метою трансплантації від донора і є однією з ключових фаз процедури трансплантації.

8. *Післяопераційний період,* який стосується як реципієнта, так і донора. Цей етап також носить назву «реабілітація» і полягає у процесі відновлення як реципієнта, так і донора з метою швидкого повернення до нормального життя. Також на цьому етапі оцінюється результат трансплантації, дотримання усіх необхідних процедур. Вказаним етапом також завершуються трансплантаційні правовідносини, за виключенням, якщо трансплантація не допомогла і необхідне повторне оперативне втручання або виникли підстави для відшкодування шкоди.

Варто також вказати, що трансплантаційні правовідносини можуть припинитися на будь-якому етапі, у випадку смерті реципієнта.

Висновки

Отже, на підставі вищезазначеного, можна зробити висновок, що трансплантаційні правовідносини є складним багатоетапним

процесом, який потребує детального законодавчого регламентування. Визначення дефініції трансплантаційних правовідносин на підставі ознак, дало можливість вивчити характерні особливості вказаних правовідносин та допомогло краще зрозуміти їх сутність і значення. Таким чином, трансплантаційні правовідносини – це врегульовані нормами права цивільні відносини, що виникають і припиняються у зв'язку з діяльністю осіб, які безпосередньо беруть участь, супроводжують або контролюють процес трансплантації, підготовчий та післяопераційний період.

Дослідження багатоетапності трансплантаційних правовідносин дозволило встановити, що не лише безпосередньо трансплантація вказує на виникнення, існування трансплантаційних правовідносин, а також що проведення такого оперативного втручання не означає їх припинення. До основних етапів трансплантаційних правовідносин слід віднести: встановлення правильного діагнозу та необхідності застосування такого методу лікування як трансплантація; проведення необхідних аналізів для визначення генної суміжності реципієнта з іншими особами; пошук донора для реципієнта; надання згоди на донорство; медичне обстеження та вилучення матеріалу у донора; переміщення анатомічних матеріалів після вилучення для проведення трансплантації; безпосередньо трансплантація; та післяопераційний період.

Кожен визначений етап має важливе значення для забезпечення права на життя, здоров'я і медичну допомогу хворому, якому висновком консилиуму лікарів був поставлений діагноз, для лікування якого і необхідна трансплантація. Без попереднього етапу, не зможе відбутися наступний, тобто без пошуку донора і вилучення з нього анатомічного матеріалу, не проведуть трансплантацію, тощо.

Водночас, усі досліджені етапи повинні супроводжуватися дотриманням основоположних прав людини та унеможливлення завдання непоправної шкоди учасникам трансплантаційних правовідносин.

Література

1. Трансплантація стовбурових клітин (кісткового мозку). Онлайн-ресурс Разом

by St. Jude. URL: <https://together.stjude.org/uk-ua/діагностика-лікування/treatment/bone-marrow-transplant.html>

2. Теорія держави і права : підручник. О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін. ; за ред. О. В. Петришина. Х. : Право, 2015. – 368 с.

3. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини: Закон України № 2427-VIII від 17.05.2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19>

4. Яроцький В.Л. Цінні папери в механізмі правового регулювання майнових відносин (основи інструментальної концепції) : монографія. Харків: Право. 2006. 54 с.

5. Дзюба А. Є. Цивільно-правове регулювання трансплантації органів і тканин: досвід України та Європейського Союзу: дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» / Дзюба Андріана Євгенівна. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. 238 с.

6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

7. Плотницька С.Б. Конституційно-правовий механізм забезпечення права на трансплантацію в Україні: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.02. ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Ужгород, 2021. 209 с.

8. БО Благодійний фонд Український реєстр донорів кісткового мозку. URL: <https://ubmdr.org>

9. Уряд затвердив порядок надання згоди на донорство. Офіційний сайт МОЗ України. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/urjad-zatverdiv-porjadok-nadannja-zgodi-na-donorstvo->

10. Про затвердження Порядку перевезення анатомічних матеріалів людини в межах України, ввезення таких матеріалів на митну територію України та вивезення їх за межі митної території України Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 720 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/720-2020-п#n8>

Inna Tarasiuk,

postgraduate student of the Department of Civil and Legal Policy, intellectual property and innovation

Yaroslav Mudryi National Law University

ORCID: 0009-0009-9412-8163

TRANSPLANTATION LEGAL RELATIONS AS A CIVIL-LEGAL CATEGORY: CONCEPTS, SIGNS AND STAGES

The article is devoted to a detailed study of transplantation legal relations as a civil-law category. An attempt was made to formulate the definition of transplantation legal relations on the basis of established characteristic features. It was determined that transplantation legal relations are legal, because they are regulated by legislation. Such relations are endowed with the features of civil legal relations and belong to the sphere of regulation by civil law, because they are formed over material and immaterial goods, have their own grounds for their origin and termination, and are endowed with a specific subject structure. It is noted that the most important feature of transplantation legal relations is that they are focused on the transplantation process itself. The stages of transplant legal relations were studied, 8 stages were determined: establishment of the correct diagnosis and the need to use such a method of treatment as transplantation; carrying out the necessary analyzes to determine the genetic contiguity of the recipient with other persons; search for a donor for a recipient; consent to donation; medical examination and removal of material from the donor; movement of anatomical materials after extraction for transplantation; direct transplantation; and the postoperative period. The indicated stages, their specificity and the conditions of occurrence and termination are analyzed. The possibility of avoiding certain specified stages and the impossibility of surgical intervention without the presence of specific stages have been studied. It is noted that the transplant legal relationship can be terminated at any stage, in case of death of the recipient. The need to observe fundamental human rights and to prevent irreparable harm to the participants of the transplant legal relationship at all investigated stages of the transplant legal relationship is indicated.

Key words: *hematopoietic stem cells, donor, recipient, donation, services, transplantation, civil legal relations, civil law contract, contract, medical law.*